

Risør kommune

Saksbehandler, innvalgstelefon

Heidi Johansen, 37 01 78 31

Postboks 158
4952 RISØR

Innspill til melding om oppstart av planarbeid og høring av planprogram for kommunedelplan for naturmangfold i Risør kommune

Vi viser til kommunens oversendelse av 19.06.2024 med varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram for kommunedelplan for naturmangfold.

Bakgrunn og formål

I planprogrammet står blant annet følgende om formålet med planarbeidet:

Hovedmålsettingen er å styrke natur- og artsmangfoldet og ta vare på naturen i Risør kommune gjennom bærekraftig forvaltning og god arealforvaltning. Planen skal bli et retningsgivende styringsverktøy for kommunen, og gi et bedre beslutningsgrunnlag for å avveie ulike interesser, forenkle saksbehandlingen og skape mer forutsigbarhet. Kommunen skal ha kunnskapsbasert forvaltning av naturmiljøet som grunnlag for nødvendige beslutninger og målrettede tiltak. (...) Det er også et delmål at arbeidet med planen skal utløse engasjement, og at vi i løpet av prosjektet får økt kompetanse både internt i kommunen og ekstern om naturmangfoldet i kommunen. (...) Funnene skal legges til grunn for kommuneplanens arealdel, og kan gjennom dette påvirke hvor det kan bygges.

Statsforvalteren har også mottatt varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram for arealdelen, og forstår at de to planprosessene skal gjennomføres parallelt frem til vedtak.

Innspill fra Statsforvalteren

Innledningsvis vil vi berømme kommunen for at det nå skal utarbeides kommunedelplan for naturmangfold. Vi mener dette er et viktig ledd i kommunens arbeid med å sikre at «det grønne skiftet» faktisk blir grønt, og at naturkrisen løses *samtidig* med klimakrisen. Planprogrammet er oversiktlig, og det kan synes som det er gjort et godt stykke forarbeid. Vi mener planprogrammet viser ambisjoner, og at disse er balansert til et riktig omfang. Vi vil også berømme kommunen for at det er satt av midler til kartlegging. Vi mener planprogrammet i hovedsak treffer bra der formål og

relevante tema er oppsummert på henholdsvis side 4, og i tabell side 7-8. Det er blant annet svært bra at det skal utarbeides bestemmelser og retningslinjer, og vi forstår det slik disse overføres til kommuneplanens arealdel der dette er hensiktsmessig.

Ved innledende gjennomgang av mottatt planprogram for kommuneplanens arealdel finner vi det blant annet svært positivt at det legges opp til «planvask», og at det er søkt Miljødirektoratet om midler til dette. Planarbeidet med kommunedelplan for naturmangfold, både prosessen og ferdig plan, bør i så stor grad som mulig sikre et godt kunnskaps- og beslutningsgrunnlag for arealdelen.

Vi viser til kommende *nasjonal handlingsplan for natur* og ber om at denne legges til grunn for det videre arbeidet.

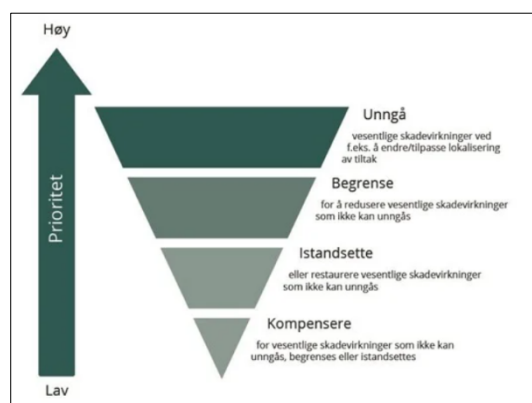
I det videre kommenterer vi på tema/forhold som vi mener er godt beskrevet og/eller bør utdypes eller som mangler.

Lokale trusler

Vi anbefaler at planprogrammet suppleres med beskrivelse av det man på nåværende tidspunkt vurderer som de største truslene mot naturmangfoldet lokalt i Risør, og hvilke konkrete utfordringer man mener kommunen har i arbeidet med å ivareta naturmangfoldet. Etter vår vurdering vil en identifisering av de lokale truslene mot naturmangfoldet, og rangering av disse, være en viktig forutsetning for å kunne lande og prioritere treffsikre tiltak og virkemidler i handlingsplanen og i arbeidet med å styrke og ta vare på naturmangfoldet i kommunens forvaltning og saksbehandling. Lokale trusler kan eksempelvis være utbyggingspress på land og i sjø, herunder oppsplitting av sammenhengende grøntområder og økologiske funksjonsområder, og bit-for-bit nedbygging. Når det gjelder tema forurensning er følgende eksempler på lokale trusler mot naturmangfoldet: massehåndtering, syredannende bergarter, avløpsrensaneanlegg og utslipp, og marin forsøpling.

Tiltakshierarkiet

Et overordnet prinsipp for å unngå tap av naturverdier er at planlegging følger hierarkiet *unngå, begrense, restaurere/istandsette, kompensere*. Det overordnede målet bør være å *unngå* nedbygging, da avbøtende tiltak (*begrense, restaurere/istandsette, kompensere*) har vist seg å ikke være et fullgodt alternativ. Vi gir derfor faglig råd om at dette planarbeidet i hovedsak ser på, og prioriterer virkemidler /tiltak på øverste nivå i tiltakshierarkiet. Vi anbefaler at figur til høyre legges inn i planprogrammet med den hensikt å formidle ovennevnte.

Kilde: Miljødirektoratets håndbok M-1941

Handlingsplanen og prioritering av tiltak

Det er svært positivt at det skal utarbeides en handlingsplan, og vi anbefaler at det der synliggjøres hvilke tiltak som bør prioriteres. Vurderinger og anbefalinger om hva som skal gis høy prioritet bør veies opp mot hvilke tiltak som gir størst positiv effekt. Vi viser til avsnitt over om lokale trusler og tiltakshierarkiet og anbefaler at dette hensyntas ved ovennevnte prioritering av tiltak.

Kunnskapsgrunnlag, arealregnskap og metodikk

Vi vil berømme kommunen for å vektlegge viktigheten av å fremskaffe og etablere et godt kunnskapsgrunnlag. Et godt kunnskapsgrunnlag er en vesentlig forutsetning i kommunens arbeid med å sikre bærekraftig utvikling. Det finnes en rekke gode kartverktøy/databaser med tilgjengelig kunnskap om naturmangfold, og vi oppfordrer kommunen til å ta kontakt med Statsforvalteren for ev. veiledning.

Det bør i planarbeidet for denne kommunedelplanen vurderes om det er behov for å stramme inn bestemmelser i kommuneplanen, for med dette å sikre at oppdatert kunnskap, ev. ny kartlegging om naturmangfold, skal legges til grunn i regulerings- og byggesaker. Dette gjelder både på land og i sjø/vann. Marint naturmangfold er dessverre lite kartlagt, noe som innebærer at det ofte er behov for ny kartlegging.

Det er positivt at arealregnskap og naturregnskap er løftet frem i planprogrammet. Vi oppfordrer til å se på hvor mye natur som går tapt i kommunen, og hvor mye natur som allerede er planlagt omdisponert til andre arealformål. I tillegg bør det gis en oversikt over områder med behov for ytterligere kartlegging. Dette er viktig kunnskap i arbeidet med «planvask» av arealdelen, som pågår parallelt.

Vi gjør oppmerksom på at Miljødirektoratets instruks for kartlegging av naturtyper, etter NiN2 (Natur i Norge), nå er anerkjent metode for å kartlegge naturtyper. Vi viser også til Miljødirektoratets håndbok M-1941, som inneholder gode beskrivelser av hvordan klima- og miljøtema skal vurderes, herunder blant annet krav til fagkompetanse og metodikk.

Vi oppfordrer til at enkeltprosjekter som omfatter marin natur vurderer å koble seg til programmet SOS - Sammen om Skagerak, som er et samarbeid i Agder mellom forvaltning, forskning og næringsliv.

Økologiske funksjonsområder, og større sammenhengende grøntområder

Økologiske funksjonsområder, og større sammenhengende grøntområder skal kartlegges, også områder av lokal verdi. Dette er bra og viktig. Slike områder kvalifiserer ikke alltid som verdifull natur i henhold til Miljødirektoratets håndbok M-1941, men kan likevel være svært viktige økologiske funksjonsområder. Vi legger til grunn at kartlegging også omfatter områder i sjø. Kartframstillinger og tilhørende redegjørelser av lokalt viktige områder vil etter vår vurdering kunne gi et vesentlig forbedret beslutningsgrunnlag i kommunens saksbehandling, og bør derfor gis høy prioritet. Se i denne forbindelse til avsnitt over om «planvask».

Restaurering

Det er positivt at kommunen vil undersøke om det er områder som kan restaureres. Som en innledning til denne del av planarbeidet bør det gjøres en overordnet vurdering av hvilke naturtyper /naturområder som kan være aktuelle for restaurering. Mulighet for restaurering bør deretter vurderes opp mot økonomisk og praktisk gjennomførbarhet, og opp mot hvilken merverdi restaurering vil ha for naturmangfold, lokalsamfunn, og ev. også andre hensyn som overvannshåndtering og friluftsliv. Vi anbefaler at det på bakgrunn av ovennevnte vurderinger utarbeides en prioriteringsliste for restaureringstiltak som legges inn i handlingsdelen. Vi anbefaler at slik kartlegging og prioritering gjennomføres i samarbeid med fagpersoner med kompetanse innen restaurering. Vi anbefaler for øvrig at årlig søknad om tilskudd til naturrestaurering i tilskuddsordningen til Miljødirektoratet legges inn som et tiltak.

Samlet belastning

Det er viktig og bra at samlet belastning skal vurderes. Vi legger til grunn at dette gjelder naturverdier både på land og i sjø/vann. Her kunne det med fordel vært spesifisert hva som skal vurderes. Skal det eksempelvis vurderes samlet belastning på konkrete naturtyper? Vi viser til «kunnskapsportal» for kartlagte naturtyper: [Kartlagte naturtyper i Norge: Resultater - miljodirektoratet.no](https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/datavisualisering/naturtyper/) (<https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/datavisualisering/naturtyper/>)

Arter av nasjonal forvaltningsinteresse

I tabell side 7 er det en egen rubrikk for *Trua og sårbar natur*. Det er viktig at også *arter av nasjonal forvaltningsinteresse*, omtales her. Se Miljødirektoratets oversikt her: [Miljødirektoratet - Kartkatalog \(miljodirektoratet.no\)](https://kartkatalog.miljodirektoratet.no/Dataset/Details/21) / (<https://kartkatalog.miljodirektoratet.no/Dataset/Details/21>)

Vi viser til rapporten *Sjøfuglovervåking i Aust-Agder (2017-2029)* og ber om at denne legges til grunn for planarbeidet, og at også sjøfugl inngår som tema i tabell på side 4. Vi gjør oppmerksom på at det foreligger ny data om sjøfugl, og at nevnte rapport vil bli oppdatert. Vi ber kommunen ta kontakt med Statsforvalteren for nærmere opplysninger om fremdrift.

Vannmiljø

Statsforvalteren vil anbefale kommunen å ta utgangspunkt i regional plan for vannforvaltning for å få oversikt over miljøstatus i vannforekomster i kommunen, herunder redegjøre kort for viktige vannforekomster, miljøtilstand, naturverdier, og hvilke utfordringer/trusler som gjør seg gjeldende. Videre vil vi anbefale at vannforekomster med behov for tiltak for å oppnå miljømålene beskrives, og at eventuelle tiltak innarbeides i handlingsplanen. Vi anbefaler blant annet at det i handlingsplanen gis klare retningslinjer for bredde på kantvegetasjonen, jf. vannressursloven § 11.

Vannforskriften

Vi viser til brev fra Klima- og miljødepartementet (KLD) av 9. juli 2021, *Veiledning til bruk av vannforskriften § 12 - med presisering* som sier at det skal vurderes konkret om § 12 kommer til anvendelse, ikke bare ved enkeltvedtak og reguleringsplaner, men også ved utarbeidelse og behandling av kommune(del)plan, regional plan og statlig arealplan etter plan- og bygningsloven.

Vi gir faglig råd om at det i handlingsplanen foreslås tiltak som sikrer at vannforskriften § 12 vurderes i kommunens saksbehandling. Se avsnitt under om saksbehandlingsrutiner.

Fremmede arter

Vi vil sterkt anbefale at handlingsplanen legger opp til at kommunen skal utarbeide en tiltaksplan som er forankret i overordnede planer for bekjempelse av fremmede arter. Miljødirektoratet jobber med en nasjonal prioritering for bekjempelse av fremmede arter og rapporter som er utarbeidet i forbindelse med dette vil være nyttige verktøy for å prioritere bekjempelse lokalt i Risør. Ta kontakt med Statsforvalteren i Agder for å få tak i publiserte data fra disse kost-nytte-analysene. Ved massehåndtering er det risiko for spredning av fremmede arter, og massehåndtering bør derfor nevnes som lokal trussel mot naturmangfold.

Landbruk og skogbruk

Aktivt landbruk har skapt naturtyper som er levested for en rekke truede arter. Samtidig bidrar landbruket til at det dannes områder med ensartet vegetasjon, myrer har blitt grøftet og bekker har vært lagt i rør. I dag er opphør av ekstensiv jordbruksdrift, for eksempel ved slått og beite, den viktigste trusselen mot disse naturtypene. Handlingsdelen bør inneholde informasjonstiltak som rettes mot grunneiere med verdifulle slåttemark, slåttemyr eller kystlynghei. Det er viktig at kommunene jobber for å stimulere til flere søkere til tilskuddsordninger rettet mot skjøtselsbetingede naturtyper. Vi anbefaler også at det utarbeides retningslinjer for forvaltning og reetablering av kantsoner og gjenåpning av bekker, og strenge/restriktive retningslinjer for nydyrking av myr. Vi viser til mer informasjon her:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/miljo-og-klima/naturmangfold>

Videre vil vi anbefale kommunen å vurdere retningslinjer for hogst i viktige naturtyper. Vi minner om kommunens myndighet etter skoglova § 8 som gir muligheter for å sette vilkår for hogster som kan gi uheldige virkninger for registrerte miljøverdier, samt kommunens mulighet til å avsette hensynssoner med tilhørende retningslinjer for LNF-områder, jf. pbl. § 11-8 bokstav c.

Saksbehandlingsrutiner

Vi viser til avsnitt om naturmangfoldloven §§ 8-12, og anbefaler at vurdering av disse prinsippene gjøres grundig og så tidlig som mulig i beslutningsprosesser som berører naturmangfold. I plansaker må vurderinger synliggjøres i planinitiativ, oppstartsmøtereferat og planprogram. Vi anbefaler at saksbehandlingsrutiner blir gjennomgått i dette planarbeidet. Det bør blant annet konkret vurderes om det er behov for veiledning om hvordan kunnskapsgrunnlag og behov for ny kartlegging konkret skal vurderes i enkeltsaker. Videre er det viktig å sikre at kartlegging og vurderinger gjøres med riktig fagkompetanse og anerkjent metodikk. Vi viser også til avsnitt om tidlig vurdering av vannforskriften § 12.

Vurderingen av vilkårene i § 12 bør foretas tidlig i en planprosess, slik at hensynet til vannmiljøet blir tatt i betraktning ved utarbeidelse av planforslaget, jf. ovennevnte brev. Vi gir derfor faglig råd om at vurdering av vannforskriften § 12 legges inn som eget punkt i mal for oppstartsmøte for reguleringsplaner, jf. punkt 2.2 i ovennevnte brev fra KLD.

Organisering og medvirkning

Kapittelet som omhandler organisering og medvirkning fremstår gjennomtenkt. Vi vil anbefale at det i prosjektgruppa blant annet settes av tid til å drøfte og vurdere hvorvidt planarbeidet utvikler treffsikre tiltak i handlingsdelen. Det er videre svært positivt at det legges opp til politiske drøftinger og orienteringer gjennom hele planprosessen.

Vi gir også faglige råd om å involvere skoler. Her kunne man eksempelvis laget et standard opplegg for informasjon og workshop tilpasset et eller flere skoletrinn.

Vi anbefaler at følgende også involveres i planprosessen: Raet nasjonalpark, NIVA, Havforskningsinstituttet, Fiskeridirektoratet og Nibio. Det bør også vurderes om det er flere organisasjoner/foreninger, med interesse for naturmangfold, som bør involveres.

Definisjoner / begrepsforståelse

Som del av tilrettelegging for medvirkning gir vi også faglige råd om at det gis en kort beskrivelse/drøfting av begreper som benyttes. Dette vil kunne bidra til at misforståelser unngås, og dermed forbedre og ruste befolkningen til en god medvirkning.

Vi ønsker kommunen lykke til med planarbeidet!

Med hilsen

Gunhild Austjord (e.f.)
seksjonsleder

Heidi Johansen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Agder fylkeskommune	Postboks 788 Stoa	4809	ARENDAL
Fiskeridirektoratet	Postboks 185 Sentrum	5804	BERGEN
Kystverket	Postboks 1502	6025	ÅLESUND
Statens vegvesen	Postboks 1010 Nordre Ål	2605	LILLEHAMMER
Norges vassdrags- og energidirektorat	Postboks 5091, Majorstuen	0301	OSLO